

Brottsoffrets möjligheter till ersättning för skador

Den som utsätts för ett brott kan drabbas av olika slags skador som ger rätt till ersättning. Det kan vara fråga om sakskador eller personskador av ekonomisk natur, t.ex. sjukvårdskostnad och inkomstförlust. Ett brottsoffer kan även drabbas av personskador av ideellt slag, t.ex. fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (s.k. sveda och värk). Utmärkande för en ideell skada är att den inte låter sig mätas i pengar på samma sätt som en ekonomisk skada.

Vid sidan av ersättning för ekonomisk skada och personskada av ideellt slag kan ett brottsoffer ha rätt till s.k. kränkingsersättning. Det rör sig om en särskild form av ideell ersättning.

Kränkingsersättning kan komma i fråga om någon allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära, t.ex. genom sexualbrott eller våldsbrott (2 kap. 3 § skadeståndslagen [1972:207]).

Skadeståndslagen anger inte med vilka belopp kränkingsersättning ska betalas, men den innehåller vissa riktlinjer för hur ersättningen ska fastställas. (från *Kommittédirektiv 2019:104*)

Om du är utsatt för brott – gör anmälan till polisen via telefon, besök, polisman på plats, internet, skrivelse. Inleds förundersökning och det i förundersökningen går identifiera en gärningsperson som åtalas ska åklagaren på din begäran framställa skadestånds-anspråken (om de inte är orimliga) vid rättegången. Om du har fått ett målsägande-biträde förordnat för dig kommer hen att hjälpa dig med begäran om skadestånd bl.a.

För information om Brottskadeersättning-se: brottsoffermyndigheten.se- där finns bra information om vad som gäller.

2 kap Skadeståndslagen. Skadeståndsansvar på grund av eget vållande

- 1 § Den som uppsåtligen eller av vårdslöshet vållar personskada eller sakskada skall ersätta skadan. Lag (2001:732).
- 2 § Den som vållar ren förmögenhetsskada genom brott skall ersätta skadan. Lag (2001:732).
- 3 § Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära skall ersätta den skada som kränkningen innebär. Lag (2001:732)

Bestämmelserna visar att skadestånd förutsätter uppsåt eller vårdslöshet. (den s k *culparegeln*).

Ersättning från gärningspersonen / skadevållaren. Den som har utsatts för ett brott ska i första hand begära skadestånd av den som har begått brottet, vilket vanligtvis görs i samband med rättegången i ett brottmål.

Ersättning från försäkring. Den skadelidande kan också ha rätt till ersättning via en försäkring.

Brottskadeersättning. Om full kompensation inte kan fås från skadevållaren eller via försäkringen, kan ett brottsoffer ansöka om brottsskadeersättning enligt brottsskadelagen (2014:322) hos Brottssoffermyndigheten. Det rör sig om en skattefinansierad statlig ersättning.

Brottsskadeersättning för kränkning bestäms efter samma kriterier som kränkingsersättning enligt skadeståndslagen (5 § brottsskadelagen). Om brottsskadeersättning betalas ut, inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd och har rätt att kräva gärningsmannen på beloppet (28 och 29 §§ brottsskadelagen).

Skadeståndsyrkande

Personskada (5:1 SkadestL)

Till personskada räknas såväl kroppsliga som psykiska defekttillstånd. Till kroppsliga defekttillstånd räknas direkta skador på kroppens organ, t ex ett brutet ben eller hjärnskakning. Även fysisk smärta utgör personskada.

Ersättning för personskada innefattar:

- sjukvårdskostnad och andra kostnader för den skadelidande, inklusive skälig kompensation till den som står den skadelidande särskilt nära,
- inkomstförlust,
- fysiskt och psykiskt lidande av övergående natur (sveda och värk) eller av bestående art (lyte eller annat stadigvarande men) samt särskilda olägenheter till följd av skadan.

Vad krävs för att få ersättning för sveda och värk?

Sveda och värk kan definieras som personligt fysiskt och/eller psykiskt lidande under akut sjuktid. Det krävs i allmänhet att den skadelidande varit sjukskriven. Vid enklare misshandel med övergående skador, 1–2 veckors akut sjukdomstid, är normalbeloppet utan bevisning 1 000 kr. Vid längre tids sveda och värk är ersättningen schablonmässig på 600 kr per vecka och då krävs utredning i form av läkarintyg, sjukintyg eller liknande.

Vad krävs för att få ersättning för lyte och men?

Lyte och men kan definieras som lidande eller obehag som kvarstår då det medicinska tillståndet är permanent och behandling i egentlig mening upphört. Skiljelinjen mellan sveda och värk och lyte eller men dras huvudsakligen vid tiden då bestående invalidtillstånd inträtt. Ersättning kan utgå för t ex vanställande kroppsfel såsom ärr, hälta eller förlust av någon kroppsdel. Exempel på annat stadigvarande men: sinnesfunktioner, impotens, kroppsfel som inte är vanställande såsom rörelsehinder, talfel eller besvär av protes.

Skadestånd vid personskada som lett till dödsfall.

Vid personskada lett till döden ska ersättning betalas för begravningskostnad och, i skälig omfattning, annan kostnad till följd av dödsfallet, förlust av underhåll, personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära.

Kränkning (2:3 SkadestL)

Ansvar för kränkning förutsätter att den drabbade har blivit utsatt för ett brott som innefattar en allvarlig kränkning på den skadelidandes personliga integritet. Exempel: sexualbrott, andra våldsbrott och förtal.

Det ska särskilt tas hänsyn till om handlingen

- haft förnedrande eller skändliga inslag,
- varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa,
- riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet,
- inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande, eller
- varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.

Kränkningersättningen avser att kompensera för känslor som den kränkande gärningen har framkallat hos den skadelidande såsom rädsla, skam, förnedring eller något liknande som inte tar sig sådana uttryck att det kan anses föreligga personskada.

Ersättningsnivåerna börjar vid 5000 kr – schabloner tillämpas.

Se Brottsoffermyndighetensreferatsamling

<http://brottsoffermyndigheten.se/ersattning/referatsamling>.

Skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet.

Sakskada (5:7 SkadestL)

Skadestånd med anledning av sakskada omfattar ersättning för

- sakens värde eller reparationskostnad och värdeminskning,
- annan kostnad till följd av skadan,
- inkomstförlust eller intrång i näringsverksamhet.

Vilken dokumentation kan behöva bifogas vid sakskada?

- Fakturor.
- Kvitton.
- Värderingsintyg.
- Uppgift om ålder och skick.
- Fotografier före och efter sakskadan.
- Försäkringsbolagets utredning.

Information under förundersökning om skadestånd

Det är av stor vikt att målsäganden/brottsoffret tidigt i förundersökningen blir informerad (se 13 a § FUK) om eventuella möjligheter till ersättning som kan finnas vid det brott som målsäganden utsatts för.

Då förundersökningen i många fall blir nedlagd utan att förundersökningens leder till åtal är det viktigt att meddela målsäganden att det arbete som läggs ner för skadeståndsanspråk i många fall då kan ställas till försäkringsbolag varför det är viktigt att om möjligt omedelbart arbeta fram uppgifter för att bifoga utredningen samt översända till försäkringsbolag.

Målsäganden bör få viss begränsad tid på sig för att precisera skadeståndet och inkomma med eventuell skriftlig bevisning. Detta är viktigt då den misstänkte och hans försvarare ska ha möjlighet att ta del av denna utredning och kunna framföra sin inställning till anspråket.

Om målsäganden/brottsoffret är näringsidkare och momspliktig är denne inte skyldig att redovisa moms på skadeståndet för t ex en tillgripen vara. I sådana fall bör skadeståndsyrkandet framställas utan moms.

Det är viktigt att ställa fråga till försäkringsbolag som ersatt, eller kan komma att ersätta, målsäganden för dennes skada. Som huvudregel övertar försäkringsbolaget målsägandens krav enligt försäkringsavtal. Försäkringsbolag är inte momspliktiga. Om försäkringsbolaget har kostnader för moms beror det på försäkringstagaren. En näringsidkare får inte momsen ersatt. Privatperson får ersättning inklusive moms.

Föräldrars skadeståndsskyldighet för barn under 18 år.

Enligt 3:5 SkadestL ska en förälder som har vårdnaden om ett barn ansvara för vissa typer av skador som barnet orsakar. Ansvaret förutsätter inte att vårdnadshavaren har varit vårdslös. Ansvaret ska gälla person- och sakskada och skada genom kränkning som barnet vållar genom brott. Det innebär att om en ungdom utfört ett brott där skadestånd kan utkrävas ska målsäganden tillfrågas om denne kräver skadeståndet av föräldrarna och detta ska dokumenteras.

Vårdnadshavarens ansvar ska för varje skadehändelse vara begränsat till högst en femtedel av prisbasbeloppet (47 300 kr- år 2020.) Dessutom ska skadeståndsansvaret undantagsvis kunna jämkas om det i ett enskilt fall skulle vara *uppenbart* oskäligt att tillämpa det.

Att skadan vållas genom brott innebär att den ska ha uppkommit genom en straffbar handling från barnets sida. Vad som är brott regleras i 1:1 BrB. En gärning ska som huvudregel anses som brott endast om den har begåtts uppsåtligt (1:2 första stycket BrB). För vissa fall är dock särskilt föreskrivet att en gärning som begås genom vårdslöshet är straffbar. Ansvaret omfattar i sådana fall även skador vållade genom vårdslöshet. En person som är under femton år kan göra sig skyldig till brott trots att påföljd inte får dömas ut (1:6 BrB). Att skadan ska vara vållad genom brott innefattar även krav på direkt orsakssamband (adekvat kausalitet) mellan brottet och skadan. Frågan om orsakssamband ska bedömas enligt sedvanliga principer.